

Žaneta Dvořáková (Praha)

ŽDÁNIDLA

Význam pomístního jména *Ždánidla* je nejasný.¹⁾ Jedná se o jméno nepřístupného vrchu (1308 m n. m.) na Šumavě u hranic s Bavorskem. Kopec se nachází v 1. zóně národního parku 2,5 km od Prášil, má tvar nesouměrné kupy, na vrcholu i svazích leží rozptýlené balvany, místy skály, je zalesněn smrčínou.²⁾ Kolem kopce vedla v minulosti významná tzv. Vintířova stezka, ta vycházela z kláštera Rinchnach, pod kopcem *Ždánidla* přecházela hranici a vedla až do Sušice. Stezka je uváděna již v roce 1029, snad již v 11. století patřila část území na české straně Vintířovy stezky Břevnovskému klášteru, jemuž plynuly také příjmy z obchodu na této stezce.³⁾

Německý název kopce zní *Steindlberg*. Vychází z německého deminutiva *Steindl* (od *Stein*) + *Berg*, tj. „hora s kamenitým povrchem“,⁴⁾ „hora kamenitá“, „hora s drobným kamením“. ⁵⁾ J. M. Klimesch vztahuje všechny názvy typu *Steindl-* k původnímu kompozitu *Steintal*, tedy „hora v kamenitém údolí /jejíž okolí tvoří kamenité údolí“. ⁶⁾ Německý název tedy odpovídá výše popsané terénní situaci. Z historických dokladů vyplývá, že se jedná o název původní. Pod německým názvem *Steindlberg* nacházíme horu na historické mapě z 2. vojenského mapování z let 1836–1852.⁷⁾ O vrchu *Steindlberg* se píše i v Ottově slovníku naučném⁸⁾ z roku 1893. Na vojenské mapě (1:75 000) z roku 1924 je však již uveden primárně český název, a to ve formě *Ždanidla*, německé pojmenování je zachyceno v závorce. V 50. letech 20. století bylo rozhodnuto o oficiálním přejmenování vršku na *Ždánidla*. Došlo tedy k prodloužení samohlásky *-a-* > *-á-*. Podle informací dr. Pavla Boháče, tajemníka Návoslovné komise ČÚZK, to bylo tehdy odůvodněno analogií s toponymy typu

---

¹⁾ Za cenné rady při psaní tohoto příspěvku děkuji zejména PhDr. L. Olivové-Nezbedové, CSc.

²⁾ T. Formánek – M. Holub, Průvodce pro tisícimetrových vrcholech České republiky, Praha 2003, s. 320.

³⁾ Šumava, Příroda – Historie – Život, Praha 2003, s. 679.

⁴⁾ E. Lanzová, Oronyma na Šumavě, Diplomová práce, FF UK, Praha 1978, s. 145.

⁵⁾ A. Profous – J. Svoboda, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, IV., S–Ž, Praha 1957, s. 167.

⁶⁾ E. Lanzová, o. c. v pozn. 4, s. 145.

⁷⁾ Mapa zveřejněna na www.mapy.cz, [cit. 1. 6. 2010].

⁸⁾ Ottův slovník naučný, IV., Praha 1893, s. 17.

Ždán, Ždáněk, Ždánice aj. Na současných mapách nacházíme již jen český název, a to ve formě *Ždánidla*.⁹⁾ Došlo tedy postupně ke změnám:

Steindlberg → *Ždanidla* → *Ždánidla*

V sousedství vrchu byly v letech 1800 a 1801 vybudovány dvě osady pro dřevorubce.¹⁰⁾ Jejich jména byla odvozena z německého pojmenování kopce. V. Kotyška¹¹⁾ je uvádí jako *Dolní Steindelberg* (*Unter Steindelberg*) a *Horní Steindelberg* (*Ober Steindelberg*), poté došlo k částečnému počestění psaní a jména obcí pak nacházíme ve formě *Horní* a *Dolní Steindlberk*.¹²⁾ V. Šmilauer¹³⁾ uvádí, že obě obce byly přejmenovány, a to na *Horní* a *Dolní Kamenec*, což je sice jméno, které by odpovídalo německému *Steindlberg*, zcela se tu však ignoruje český název kopce *Ždánidla*. Obě obce zanikly po roce 1945, v Administrativním lexikonu z roku 1955 je v seznamu zaniklých obcí sice uveden pouze „*Dolní Steindlberg (Dolní Kamenec)*“, o *Horním Kamenci* tu chybí zmínka, obě však nacházíme na dalším seznamu obcí zaniklých po 2. světové válce.¹⁴⁾ Na současných mapách jsou lokality po obou bývalých obcích zachyceny pod názvem *býv. Horní* a *býv. Dolní Ždánidla*.¹⁵⁾ Zdá se, že tu tedy postupně došlo ke změnám:

Dolní Steindelberg (Unter Steindelberg) → *Dolní Steindlberk* → *Dolní Kamenec*
→ *býv. Dolní Ždánidla*

Horní Steindelberg (Ober Steindelberg) → *Horní Steindlberk* → *Horní Kamenec*
→ *býv. Horní Ždánidla*

---

⁹⁾ Viz např. Turistická mapa 1:50 000, č. 34, Šumava – Železnorudsko, Povydrří, Churáňov, Praha 2007; www.mapy.cz, [cit. 1. 6. 2010].

V literatuře zabývající se daným regionem se můžeme ojediněle setkat i s formou *Ždánidla* (viz např. J. Kocourek, Český atlas, Jižní Čechy, Praha 2004, s. 318), je však otázkou, z jakých zdrojů tu bylo čerpáno a zda se nejedná spíše o tiskovou chybu.

¹⁰⁾ A. Profous – J. Svoboda, o. c. v pozn. 5, s. 167.

¹¹⁾ V. Kotyška, Úplný místopisný slovník království Českého, Praha 1895.

¹²⁾ Statistický lexikon obcí v Čechách, Praha 1923; Vojenská mapa 1:75 000, 1924; Statistický lexikon obcí v Čechách, Praha 1934.

¹³⁾ V. Šmilauer, Osídlení Čech ve světle vlastních jmen, Praha 1960, s. 304.

¹⁴⁾ www.zanikleobce.cz, [cit. dne 1. 6. 2010].

¹⁵⁾ Turistická mapa, o. c. v pozn. 9; www.mapy.cz, [cit. 1. 6. 2010].

Není však jasné, kdy došlo ke změně *Kamenec* > *Ždánidla*, ani proč, když obce již tou dobou prokazatelně neexistovaly. Mohli bychom pouze spekulovat o tom, že byla místní jména *Horní* a *Dolní Ždánidla* neoficiálně a lokálně užívána již dříve jako české paralely německých názvů *Horní* a *Dolní Steindelberg*, a to bez ohledu na pozdější oficiální názvoslovnou změnu...

Názvy obcí *Ždán*, *Ždánice* a *Ždánov* vykládají A. Profous¹⁶⁾ i I. Lutterer a R. Šrámek¹⁷⁾ ze staročeského osobního jména *Ždán*, které je doloženo např. u J. Svobody.¹⁸⁾ U pomístního jména *Ždánidla* však ze slovtvorného hlediska nepovažujeme tvoření z osobního jména za příliš pravděpodobné, snad bychom spíše mohli předpokládat tvoření ze slovesa **ždániti*, to však není doloženo. V úvahu by proto snad přicházel výklad z trpného přičestí slovesa *ždáti* ve významu „čekat“, „očekávat“,¹⁹⁾ tj. *ždán*. Jméno by tak sémanticky souviselo s pomístními jmény typu *Čihadlo*, *Čekadlo*, což by mohlo mít spojitost se zmiňovanou stezkou, která tudy vedla, neboť v nedalekém sedle *Zlatý stolek* se měli údajně v minulosti dělit pašeráci o kořist a tovar.²⁰⁾ Vystává tak do popředí i charakteristika slovesa *ždáti*, kterou uvádějí etymologické slovníky, není to pouze „čekat“, ale přímo „čekati toužebně na něco“,²¹⁾ „dychtivě čekat“,²²⁾ sloveso *ždáti* dávají do souvislosti např. i s litevským „toužiti“ nebo se středoněmeckým „lakota“, „chtivost“. Jako málo pravděpodobný se jeví vztah k novočeskému významu slovesu *ždáti*, tj. „žádat“, který uvádí V. Machek.²³⁾ Jedná se však o netypický způsob tvoření, protože sufixem *-dlo*²⁴⁾ se obvykle tvoří názvy přímo ze sloves (*Bělidlo* < bělit, *Močidlo* < močit), nikoli z přičestí. Nejasné též zůstává, proč má jméno tvar množného čísla (*Ždánidla*), když označuje jediný vršek.

E. Lanzová²⁵⁾ vyslovila ve své diplomové práci domněnku, že by německé jméno mohlo vzniknout zvukovou nápodobou českého názvu. Vzhledem k tomu, že jsme na základě historických dokladů určili jako primární německý název, musíme při výkladu tento vztah obrátit. Považujeme za možné a velice pravděpodobné, že české *Ždánidla*

¹⁶⁾ A. Profous – J. Svoboda, o. c. v pozn. 5, s. 808–810.

¹⁷⁾ I. Lutterer – R. Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Havlíčkův Brod 2004, s. 297.

¹⁸⁾ J. Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha 1964, s. 157.

¹⁹⁾ J. Bělič – A. Kamiš – K. Kučera, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978, s. 685.

²⁰⁾ P. David – V. Soukup, *Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku. Šumava – Železnobrodsko*, Praha 2000, s. 14.

²¹⁾ V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1968, s. 723.

²²⁾ J. Holub – F. Kopečný, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1952, s. 442.

²³⁾ V. Machek, o. c. v pozn. 21, s. 723.

²⁴⁾ Srov. např. P. Štěpán, *Sufix -dlo v pomístních jménech v Čechách*. *Acta onomastica* 40, 2008, s. 333–343.

²⁵⁾ E. Lanzová, o. c. v pozn. 4, s. 145.

mohlo vzniknout hláskovým připodobněním německého jména *Steindlberg* české výslovnosti: *St-ei-ndl(berg) > Žd-á-n(i)dl(a)*.

Summary

The Interpretation of the Oronym *Ždánidla*

Ždánidla is a name of a peak in Šumava Mountains. Etymology of this name is not clear. Toponyms such as *Day*, *Ždánice* or *Ždánov* are derived from anthroponym *Ždán*. However, we do not interpret *Ždánidla* as a name connected with this anthroponym. According to our opinion *Ždánidla* could be related to old Czech verb *ždāti* “wait”, “expect”. Czech name *Ždánidla* could be also created according to the German name of this peak, i. e. *Steindlberg*.

Keywords

onomastics, toponyms, etymology